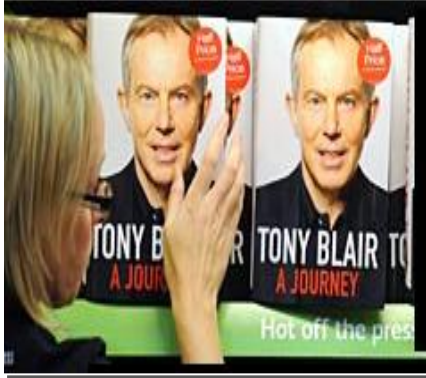

Paár Ádám
Politika és emlékezet

Tony Blair „Az utazás” című memoárja már megjelenése pillanatában nagy vihart kavart Nagy-Britanniában. A könyv bizonyára a magyar olvasók körében is népszerűségnek fog örövendeni. Blair az Európai Unió egyik legjelentősebb országának kormányfője, a brit és egyúttal az európai szociáldemokrácia megújítója, valamint az európai-amerikai együttműködés kulcsfigurája volt, így emlékiratának megjelenését a sajtó és a közvélemény a „nagy titkok” tudójának kijáró érdeklődéssel fogadta.

A Méltányosság Politikaelemző Központ Blair kötetének sajtóvisszhangja és a felfokozott érdeklődés kapcsán arra keresi a választ, hogy Magyarországon – egy-egy eset kivételével – miért nincsen hagyománya a memoáírásnak, [mi a magyar politikai szereplők szemérmességének az oka](#). Bizonyára nemcsak az időhiány, hanem a kulturális sajátosságok is szerepet játszanak abban, hogy a politikai elit egykori tagjai tartózkodnak az emlékiratok megírásától.

A közvéleményt mindig érdekelte, hogyan születnek a döntések, mi áll egy politikusi – főleg egy kormányfői – elhatározás háttérében, milyen egyeztetések zajlanak az informális, sajtó kizárásával folytatott tárgyalásokon, ahol a vezető politikusok őszintébben nyilvánulnak meg, mint a nyilvánosság előtt. A magyar politikai osztály mégsem akarja kielégíteni a hazai olvasótábor kíváncsiságát.

Az Egyesült Államok elnökei rendszerint emlékirat megírásába fognak, amikor elhagyják a Fehér Házat. Helmut Kohl naplója és háromkötetes emlékirata kulcsfontosságú a német politika folyamatainak megértéséhez.

Magyarországon azonban a kormányfők adósak ezzel a műfajjal. A rendszerváltás után regnáló hét miniszterelnök közül eddig csak Horn Gyula tolla alól került ki emlékirat „Cölöpök” (1991) és „Azok a kilencvenes évek” (1999) címmel. Antall Józsefnek nem adatott meg a lehetőség, hogy memoárban összegezze politikai pályafutása élményeit és tanulságait. Három kormányfő – Orbán Viktor, Gyurcsány Ferenc és Bajnai Gordon – esetében az életpálya összegzésének hiányát magyarázza, hogy az illetők politikusi pályája még korántsem zárult le.

A magyar politikusi memoárok hiányának egyik oka egy sajátos magyar szemlélet, amely szerint a visszaemlékezés megírása a „tisztaszívű bukott hősök” privilégiuma, egyfajta rendszerellenzéki műfaj, amelyhez a történelem győzteseinek, a realistáknak nem sok közük van. II. Rákóczi Ferencről kezdve Kossuth Lajoson keresztül Károlyi Mihályig hosszú azoknak a magyar történelmi személyeknek a sora, akik félretolt politikai szereplőkként, külső emigrációban, jobb esetben belső mellőzöttségben vetették papírra politikai pályafutásuk történetét. A rendszerváltó politikai osztály tagjait talán a bukott „hősökkel” és a rendszerellenzéki kritikával azonosuló magyar mentalitásból fakadó hibás szégyenérzet tartotta vissza mindeddig az emlékiratok megírásától.

A magyar társadalom számára a fennálló rendszer igazolása – gyanús. Márpedig mindazok, akik vezető beosztásban részesei voltak a húszesztendő magyar demokrácia történetének, saját sorsukkal igazolják azt a rendszert, amelyik – többek között – lehetőséget adott nekik politikai kvalitásaik megcsillogtatására.

Nem véletlen, hogy az 1990-es és 2000-es években megjelent politikusi visszaemlékezések többnyire a leváltott kommunista elit tagjainak (Pozsgay Imre, Berecz János) tollából kerültek ki. Ők voltak azok, akik megtehették, hogy „kibeszéljenek”, hiszen – az új pártok politikusaival szemben – rajtuk már senki nem kérhette számon a titoktartást, nem kellett tekintettel lenniük napi politikai érdekekre.

Magyarországon a szervezetek, különösen a pártok rossz néven veszik, ha tagjaik közül valaki bizalmas dolgokat „fecseg” ki. A magyar politikai kultúra nem tolerálja a vitát és a kritikát, ellentétben például a brit politikai kultúrával. Ebben a tekintetben elegendő csak a Blair-féle memoárra utalni. A volt brit miniszterelnök nem söpörte szőnyeg alá [Gordon Brownnal való konfliktusát](#).

Nyilván más kérdés, hogy ebben az utólagos értékelésben mekkora szerepet játszik az önigazolás és az önfelmentés szándéka. A memoár műfaj korlátja, hogy csak a szerző álláspontja jelenik meg, a történet többi szereplőjét az ő „szemével” látja az olvasó. Mindenesetre Blair nem próbálta a pártérdekre hivatkozva megkerülni utódjának az értékelését. Remélhetőleg Brown is hamarosan megismerteti a közönséget a saját verziójával.

A magyar pártokban uralkodó paranoia az egyik legnagyobb akadályja annak, hogy a választópolgárok érdemi információkhoz jussanak a politikai szervezetek belső folyamatairól. A magyar választópolgárok jogosan várják el a pártpolitikusoktól, hogy – legalább a politikai szorítóból kilépve, emlékirat formájában – adjanak utólagos magyarázatot önmaguk és pártjuk tetteire. Ez a legjobb eszköz a „mutyizás” vádjának kivédésére. Úgy tűnik, hogy a magyar politikusok nem tekintik „értő olvasónak” az állampolgárt. A politikusokat köti az a magyar politikai kultúra, amelyik nem kedvez az őszinte vitának, a párton belüli kritikának.

Pedig a politikai élet szereplőinek tudomásul kell venniük, hogy kötelezettségük van az utókorral szemben. Bár a memoár műfaja szubjektív jellegénél fogva nem tekinthető tudományos forrásnak, de mégis lenyomata az adott kornak, és segítheti a korszak politikai folyamatainak megismerését. Nem melleleg pedig, az egészséges egyéni önzésnek is arra kellene sarkallnia a politikusokat, hogy maguk is értékeljék, megmagyarázzák, indokolják a tetteiket, befolyásolva az utókor kritikáját. Ha

némaságba burkolóznak, azt az üzenetet sugallják, hogy nincs érdemi mondanivalójuk a választóiknak és az utókornak.

Tony Blair emlékirata nemsokára a magyar könyvesboltokban is megjelenik. A közélet iránt érdeklődő állampolgár pedig csak reménykedhet abban, hogy a magyar politikai osztály tagjai a volt brit miniszterelnök példáján felbuzdulva nagyobb kedvet kapnak a memoáíráshoz.